

ULRICH ALEXANDER BOSCHWITZ

Ο ΤΑΞΙΔΙΩΤΗΣ

Μετάφραση:
ΜΑΡΙΑ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Σημείωμα της γερμανικής έκδοσης

Το δακτυλόγραφο του ανά χείρας βιβλίου χρονολογείται τον Νοέμβριο του 1938. Αμέσως μετά τα πογκρόμ στη Γερμανία, με τα οποία άρχισε ο συστηματικός διωγμός των Εβραίων.

Ο συγγραφέας, 23 χρονών τότε, είχε ήδη διαφύγει στο εξωτερικό. Στο Λουξεμβούργο, για ένα διάστημα, και στις Βρυξέλλες, έγραψε σε λίγες μόλις εβδομάδες το μυθιστόρημα για τον Εβραίο έμπορο Ότο Ζίλμπερμαν, ο οποίος έχασε πρώτα την περιουσία του, ύστερα την αξιοπρέπεια του και, τέλος, το μυαλό του.

Το δακτυλογραφημένο στα γερμανικά πρωτότυπο κείμενο κατέληξε τη δεκαετία του 1960, ύστερα μετά από πολλές περιπέτειες, στη Φρανκφούρτη, όπου φυλάσσεται μέχρι σήμερα στο Αρχείο Εξορίας της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γερμανίας.

Αυτή είναι η πρώτη του έκδοση στα γερμανικά. Δεδομένου ότι οι συνθήκες εκείνη την εποχή δεν επέτρεψαν στον Ούλριχ Αλεξάντερ Μπόσβιτς να επιμεληθεί, ως είθιςται, το χειρόγραφό του από κοινού με τον εκδότη του ή με έναν επιμελητή, σήμερα, σχεδόν 80 χρόνια από τότε που γράφτηκε και με τη σύμφωνη γνώμη της οικογένειάς του, εκδίδεται το συγκινητικό και σημαντικό αυτό έργο, επιμελημένο με την προσοχή και τον τρόπο που αξίζει.

Πέτερ Γκραφ, Βερολίνο, φθινόπωρο 2017

Ο ταξιδιώτης
.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Ο Μπέκερ σηκώθηκε, έσβησε το πούρο στο σταχτοδοχείο, κούμπωσε το σακάκι του και ακούμπησε προστατευτικά το δεξί του χέρι στον ώμο του Ζίλμπερμαν. «Λοιπόν, Ότο, σε αποχαιρετώ. Πιστεύω πως αύριο κιόλας θα είμαι στο Βερολίνο. Αν συμβεί τίποτα, τηλεφώνησέ μου στο Αμβούργο.»

Ο Ζίλμπερμαν κούνησε το κεφάλι συμφωνώντας. «Μια χάρη μόνο κάνε μου», είπε. «Μην πας πάλι να παίξεις. Παραείσαι τυχερός στην αγάπη. Και θα χάσεις... τα λεφτά μας.»

Ο Μπέκερ γέλασε ενοχλημένος. «Τα δικά σου λεφτά. Γιατί δεν το λες;» ρώτησε. «Έτυχε ποτέ, έστω μία φορά, να;...»

«Όχι, όχι», βιάστηκε να τον διακόψει ο Ζίλμπερμαν. «Αστειεύομαι, το ξέρεις, αλλά στ' αλήθεια είσαι επιπόλαιος. Όταν αρχίζεις να παίζεις, δεν σταματάς εύκολα. Και αν έχεις ήδη εισπράξει αυτή την επιταγή...»

Ο Ζίλμπερμαν δεν αποτέλειωσε τη φράση του. Όταν συνέχισε, η φωνή του ήταν ήρεμη.

«Σου έχω απόλυτη εμπιστοσύνη. Είσαι λογικός άνθρωπος. Ωστόσο είναι πραγματικά κρίμα· λυπάμαι για κάθε μάρκο που ακουμπάς στο τραπέζι και το παίζεις. Τώρα που είμαστε συνέταιροι, στενοχωριέμαι όταν χάνεις τα λεφτά σου σαν να ήταν δικά μου.»

Το τετράγωνο, καλόκαρδο πρόσωπο του Μπέκερ, που για μια στιγμή είχε συνοφρωθεί, φωτίστηκε ξανά.

«Δεν χρειάζεται να κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας, Ότο», είπε με χαλαρότητα. «Όταν χάνω, δικά σου λεφτά χάνω. Αφού δικά μου δεν έχω», χαχάνισε.

«Είμαστε συνέταιροι», ξανάπε ο Ζίλμπερμαν με έμφαση.

«Ασφαλώς», συμφώνησε ο Μπέκερ σοβαρεύοντας ξανά. «Τότε γιατί μου μιλάς σαν να 'μουν ακόμα υπάλληλός σου;»

«Σε πρόσβαλα;» ρώτησε ο Ζίλμπερμαν φιλοειρωνικά και συνάμα ελαφρά σαστισμένος.

«Κουταμάρες», απάντησε ο Μπέκερ. «Είμαστε παλιοί φίλοι εμείς! Τρία χρόνια μαζί στο Δυτικό Μέτωπο, είκοσι χρόνια συνεργάτες και σύντροφοι... Φίλε, ό,τι και να μου πεις, δεν με προσβάλλεις. Το πολύ πολύ να με νευριάσεις λιγάκι.»

Έπιασε ξανά τον Ζίλμπερμαν από τον ώμο.

«Ότο», είπε με αποφασιστικότητα, «σ' αυτούς τους επικίνδυνους καιρούς, σ' αυτόν τον αβέβαιο κόσμο, ένα πράγμα μόνο μπορεί να εμπιστευτεί ο άνθρωπος, τη φιλία, την αληθινή φιλία μεταξύ αντρών! Άκου που σου λέω, φίλε μου, για μένα είσαι ένας άντρας –Γερμανός, όχι Εβραίος.»

«Κι όμως, Εβραίος είμαι, Εβραίος», είπε ο Ζίλμπερμαν που, ξέροντας ότι ο Μπέκερ προτιμούσε τα κομφιά από τα σταράτα λόγια, ανησύχησε μήπως ο τραχύς κι ευθύς τρόπος του γίνει αιτία να χάσει ο συνέταιρός του το τρένο. Ο Μπέκερ, όμως, είχε μια από τις συναισθηματικές του στιγμές και δεν ήταν διατεθειμένος να χάσει ούτε δευτερόλεπτο.

«Θέλω να σου πω και κάτι άλλο», δήλωσε χωρίς να προσέξει καν τον εκνευρισμό του φίλου του, στον οποίο είχε ανοίξει την καρδιά του πάμπολλες φορές: «Είμαι εθνικοσοσιαλιστής. Μάρτυράς μου ο Θεός, δεν σε ξεγέλασα ποτέ. Αν ήσουν Εβραίος σαν τους άλλους Εβραίους, δηλαδή κανονικός Εβραίος, τότε μπορεί να έμενα πληρεξούσιός σου, αλλά συνétaίρός σου δεν θα γινόμουν ποτέ! Δεν είμαι κανέννας σπουδαίος γκοί¹, αλλά εσύ κατά βάθος είσαι άριος. Είμαι πέρα για πέρα σίγουρος. Μαζί πολεμήσαμε στον Μάρνη, στον Ιζέρ, στον Σομ... Οι δυο μας δίπλα δίπλα, φίλε! Ας έρθει, λοιπόν, κάποιος να μου πει ότι είσαι...»

Ο Ζίλμπερμαν αναζήτησε με το βλέμμα το γκαρσόνι. «Γκούσταβ, θα χάσεις το τρένο!» διέκοψε τον Μπέκερ.

«Δεκάρα δεν δίνω για το τρένο.» Ο Μπέκερ κάθισε ξανά στην καρέκλα του. «Θέλω να πιω άλλη μία μπίρα μαζί σου», είπε συγκινημένος.

Ο Ζίλμπερμαν χτύπησε μαλακά τη γροθιά του στο τραπέζι. «Να την πιεις στο βαγκόν ρεστοράν», είπε εκνευρισμένος. «Εγώ φεύγω, έχω να πάω στη διαπραγματεύση.»

Ο Μπέκερ ρουθούνισε πειραγμένος. «Όπως θέλεις, Ότο», είπε υποχωρώντας «Αν ήμουν αντισημίτης, μάλλον δεν θα ανεχόμουν αυτό το ύφος. Γενικά δεν το ανέχομαι αυτό το ύφος! Από κανέναν! Μόνο από σένα.»

Σηκώθηκε και πάλι, πήρε τον χαρτοφύλακα από το τραπέζι και πρόσθεσε γελώντας: «Κι αυτός ο άνθρωπος

¹ Σ.τ.Μ.: Μέσα στα ιερά κείμενα των Εβραίων, συναντούμε τη λέξη γκοί (πληθ. γχογίμ, γχοϊμ), ή γόι και γοχίμ. Η λέξη goj ερμηνεύεται ως «έθνος», απ' όπου προκύπτει η λέξη «εθνικός»=παγανιστής. Σήμερα η λέξη εννοεί τον μη Εβραίο.

νομίζει πως είναι Εβραίος!» Με προσποιητή απορία κούνησε το κεφάλι, έγνεψε ξανά αποχαιρετώντας τον Ζίλμπερμαν και βγήκε από την αίθουσα αναμονής της πρώτης θέσης.

Ο φίλος του τον ακολούθησε με το βλέμμα. Ανήσυχος διαπίστωσε πως ο Μπέκερ τρέκλιζε ελαφρά, σκουντουφλούσε στα τραπέζια και κρατούσε αλύγιστο το κορμί του, όπως πάντα όταν ήταν πιωμένος.

Δεν τη σήκωνε την προαγωγή, σκέφτηκε ο Ζίλμπερμαν. Καλύτερα να έμενε πληρεξούσιος. Ήταν αξιόπιστος, λιγομίλητος και αξιοπρεπής, ένας πολύ καλός συνεργάτης. Δεν τον ωφέλησε η τύχη του. Δεν του πάει. Μακάρι μόνο να μη χαλάσει τελικά τη δουλειά. Μακάρι μόνο να μην πάει να παίξει!

Ο Ζίλμπερμαν συνοφρυώθηκε. «Η καλή του τύχη τον έκανε άχρηστο», μουρμούρισε στενοχωρημένος.

Εκείνη τη στιγμή ήρθε επιτέλους το γκαρσόνι, που μάταια το αναζητούσε λίγο πριν με το βλέμμα.

«Τα τρένα περιμένουμε εδώ ή τα γκαρσόνια;» ρώτησε κοφτά ο Ζίλμπερμαν, που απεχθανόταν οτιδήποτε έδειχνε τσαπατσουλιά, και που έτσι κι αλλιώς είχε κακή διάθεση.

«Με συγχωρείτε», απάντησε το γκαρσόνι. «Στη δεύτερη θέση ένας κύριος νόμιζε ότι απέναντί του καθόταν ένας Εβραίος και διαμαρτυρήθηκε. Αλλά ο άλλος δεν ήταν Εβραίος, παρά Νοτιοαμερικανός. Κι επειδή ξέρω λίγα ισπανικά, με φώναξαν να πάω.»

«Καλά, καλά.»

Ο Ζίλμπερμαν σηκώθηκε. Έσφιξε τα χείλη του, που έγιναν μια γραμμή, και κάρφωσε αυστηρά με τα γκριζα μάτια του τον σερβιτόρο.

Εκείνος τον καθησύχασε. «Όντως δεν ήταν Εβραίος», διαβεβαίωσε. Προφανώς θεώρησε τον πελάτη ιδιαίτερος φανατικό μέλος του κόμματος.

«Δεν μ' ενδιαφέρει. Έφυγε το τρένο για το Αμβούργο;»

Το γκαρσόνι κοίταξε το ρολόι πάνω από την πύλη που οδηγούσε στις αποβάθρες.

«Επτά και είκοσι», σκέφτηκε μεγαλόφωνα. «Αυτή τη στιγμή αναχωρεί το τρένο για Μαγδεμβούργο. Το τρένο για Αμβούργο θα αναχωρήσει στις επτά και είκοσι τέσσερα. Αν βιαστείτε, θα το προλάβετε. Πολύ θα ήθελα να τρέξω κι εγώ μια φορά να προλάβω ένα τρένο, αλλά πού τέτοια εμείς...»

Σκούπισε με την πετσέτα λίγα ψίχουλα από το τραπέζο μάντιλο.

«Το καλύτερο θα 'ταν», είπε γυρίζοντας στο προηγούμενο θέμα, «αν οι Εβραίοι ήταν υποχρεωμένοι να φορούν κίτρινο περιβραχιόνιο. Τότε δεν θα 'χαμε μπερδέματα.»

Ο Ζίλμπερμαν τον περιεργάστηκε. «Είστε στ' αλήθεια τόσο άσπλαχνος;» ρώτησε χαμηλόφωνα και μετάνιωσε για τα λόγια του την ίδια κιόλας στιγμή.

Ο σερβιτόρος τον κοίταξε σαν να μην πολυκατάλαβε. Απόρησε προφανώς, αλλά δεν υποψιάστηκε κάτι, μιας και ο Ζίλμπερμαν δεν έφερε κανένα από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά που, κατά τους μελετητές των φυλών, διακρίνουν τους Εβραίους.

«Εμένα δεν με αφορά το θέμα», είπε τελικά ο άντρας, διαλέγοντας προσεκτικά τις λέξεις. «Όμως θα βόλευε γενικά. Ο γαμπρός μου, για παράδειγμα, μοιάζει κι εκείνος λιγάκι με Εβραίο, ενώ φυσικά είναι άριος. Αλλά είναι αναγκασμένος να δίνει συνέχεια εξηγήσεις και αποδείξεις.

Αυτό δεν μπορεί να το απαιτεί κανείς από τον άλλο μακροπρόθεσμα.»

«Όχι, δεν γίνεται», συμφώνησε ο Ζίλμπερμαν. Ύστερα πλήρωσε τον λογαριασμό κι έφυγε.

Απίστευτο, σκέφτηκε. Εντελώς απίστευτο...

Βγαίνοντας από τον σταθμό, πήρε ταξί να γυρίσει στο σπίτι του. Οι δρόμοι ήταν γεμάτοι κόσμο, πρόσεξε πολλούς ένστολους. Οι εφημεριδοπώλες διαλαλούσαν τις φυλλάδες τους και ο Ζίλμπερμαν είχε την αίσθηση ότι πουλιούνταν σαν ζεστά κουλούρια. Προς στιγμήν σκέφτηκε να αγοράσει μια εφημερίδα, αλλά απέρριψε την ιδέα, αφού θεωρούσε πως θα μάθαινε έγκαιρα τις πιθανότατα κακές, και γι' αυτόν σίγουρα εχθρικές, ειδήσεις.

Η διαδρομή ήταν σύντομη και ο Ζίλμπερμαν έφτασε γρήγορα στο κτίριο όπου έμενε. Στη σκάλα συνάντησε την κυρία Φρίντριχς, τη γυναίκα του θυρωρού, που τον χαιρέτησε ευγενικά –κατά κάποιον τρόπο ο Ζίλμπερμαν χάρηκε που το φέρεσίμο της απέναντί του δεν είχε αλλάξει. Καθώς ανέβαινε τη μαρμάρινη σκάλα που ήταν στρωμένη με ένα κόκκινο χνουδωτό χαλί, συνειδητοποίησε για άλλη μία φορά ότι η ζωή του, η ύπαρξή του ολόκληρη, ήταν φέμα και αλήθεια μαζί. Τέτοιου είδους σκέψεις τού είχαν γίνει συνήθεια τον τελευταίο καιρό.

Ζω λες και δεν είμαι Εβραίος, απόρησε. Μπορεί να απειλούμαι, αλλά εξακολουθώ να είμαι ένας πλούσιος πολίτης και, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, σώος και αβλαβής. Πώς γίνεται αυτό; Ζω σε ένα μοντέρνο διαμέρισμα με έξι δωμάτια. Οι άνθρωποι μου μιλούν και μου φέρονται σαν να είμαι ένας απ' αυτούς. Σχεδόν νιώθω τύψεις και ταυτόχρονα θέλω να τρίψω την αλήθεια στη μούρη όλων εκείνων των υποκριτών που παριστάνουν πως είμαι τάχα α-

κόμα αυτό που ήμουν. Θέλω να τους πω ότι είμαι Εβραίος και από χτες είμαι Αλλιώτικος. Τι ήμουν; Όχι, όχι, τι είμαι τώρα; Τι είμαι; Μια βλαστήμια με δυο πόδια, μια ζωντανή βρισιά που δεν της φαίνεται ότι είναι βρισιά!

Δεν έχω πια δικαιώματα. Μόνο λόγω των καλών τρόπων τους ή από συνήθεια παριστάνουν ορισμένοι ότι τάχα έχω ακόμα κάποια. Η ύπαρξή μου όλη στηρίζεται στην κακή μνήμη εκείνων που άλλο δεν θέλουν παρά να με αφανίσουν. Με έχουν ξεχάσει –με έχουν ήδη ταπεινώσει, αλλά η ταπεινώσή μου δεν έχει ακόμη επισημοποιηθεί.

Ο Ζίλμπερμαν σήκωσε το καπέλο του και χαιρέτησε την κυρία συμβούλου Τσένκελ, που έβγαινε από την πόρτα του διαμερίσματός της. «Καλημέρα σας, αγαπητή κυρία.»

«Πώς είστε;» ρώτησε εκείνη καλοσυνάτα.

«Μέχρι στιγμής, καλά. Εσείς;»

«Καλά, ικανοποιητικά. Όσο καλά μπορεί να είναι μια ηλικιωμένη γυναίκα.»

Τον αποχαιρέτησε δίνοντάς του το χέρι.

«Είναι δύσκολοι οι καιροί για σας», πρόσθεσε με λύπη. «Καιροί τρομερά δύσκολοι...»

Ο Ζίλμπερμαν αρκέστηκε σε ένα ευγενικό χαμόγελο, προσεκτικό και σκεφτικό μαζί, έτσι που ούτε συμφωνούσε ούτε διαφωνούσε. «Βασικά, σε μας έχει ανατεθεί ένας πολύ ιδιαίτερος ρόλος...» είπε τελικά.

«Αλλά είναι και σπουδαίοι καιροί», τον παρηγόρησε η κυρία Τσένκελ. «Αδικείστε βέβαια, μα αναγκάζεστε παρ' όλα αυτά να σκέφτεστε δίκαια και με κατανόηση.»

«Δεν σας φαίνεται υπερβολική αυτή η απαίτηση, αγαπητή κυρία;» ρώτησε ο Ζίλμπερμαν. «Η αλήθεια, άλλωστε, είναι πως δεν σκέφτομαι πια. Την έκοψα αυτή τη συνήθεια. Αντέχει κανείς καλύτερα όταν δεν σκέφτεται.»

«Εσάς δεν θα σας πειράξει ποτέ κανείς», τον διαβεβαίωσε χτυπώντας αποφασιστικά στο σκαλί την ομπρέλα που κρατούσε γερά στο δεξί της χέρι, σαν να ήθελε να του δείξει πως δεν θα άφηνε κανέναν να τον πλησιάσει. Μετά του έγνεψε ενθαρρυντικά και πέρασε από δίπλα του για να φύγει.

Μπαίνοντας στο διαμέρισμά του ο Ζίλμπερμαν ρώτησε αμέσως την υπηρέτρια αν ο κύριος Φίντλερ είχε φτάσει. Ναι, είχε φτάσει. Τότε έβγαλε γρήγορα το καπέλο και το πανωφόρι του και μπήκε στο γραφείο, όπου δεχόταν τους άντρες επισκέπτες και όπου τον περίμενε ο Φίντλερ.

Ο Τέο Φίντλερ στεκόταν μπροστά σ' έναν πίνακα και τον παρατηρούσε δύσθυμος. Όταν άκουσε την πόρτα ν' ανοίγει, γύρισε βιαστικά και χαμογέλασε στον οικοδεσπότη.

«Λοιπόν;» ρώτησε ζαρώνοντας το μέτωπό του, όπως πάντα όταν μιλούσε, δείχνοντας τάχα ότι τη σκέψη του απασχολούσαν βαθιά και σπουδαία πράγματα. «Πώς είστε, αγαπητέ; Είχα αρχίσει να φοβάμαι μήπως σας έτυχε τίποτα δυσάρεστο. Δεν ξέρει κανείς ποτέ... Σκεφτήκατε την τελευταία μου πρόταση; Και η σύζυγός σας; Πώς είναι; Δεν την είδα σήμερα. Ώστε ο Μπέκερ έφυγε για το Αμβούργο, σωστά;»

Ο Φίντλερ πήρε βαθιά ανάσα –δεν ήταν ακόμη παρά στην αρχή του μονολόγου του.

«Είστε πολύ ικανοί εσείς οι δυο! Σπουδαίοι. Έχει να μάθει κανείς από σας... ένα σωρό. Ο Μπέκερ έχει εβραϊκό μυαλουδάκι. Χα χα, μια χαρά θα τα πάει αυτός, μια χαρά! Μακάρι να με είχατε βάλει και μένα συνέταιρο, πολύ θα το ήθελα. Αλλά τώρα είναι αργά, τι να κάνουμε... Μα δεν μου λέτε, πού τους βρήκατε αυτούς τους απαίσιους

πίνακες; Δεν καταλαβαίνω πώς μπορεί ο κόσμος και κρεμάει τέτοια πράγματα στο σπίτι του. Δεν έχουν στάλα τάξη, σκέτο χάος είναι, αγαπητέ φίλε της μπολσεβίκικης τέχνης! Μην περιμένετε, όμως, ούτε χίλια μάρκα παραπάνω στην τελευταία μου προσφορά. Των αδυνάτων αδύνατον είναι. Δεν μπορώ να σας δώσω περισσότερα.

»Εσείς με θεωρείτε πλούσιο. Όλοι πλούσιο με θεωρούν. Μακάρι να ΄ξερα πώς τους μπήκε αυτή η ιδέα. Ενώ χρωστάω ακόμα τους φόρους μου. Α, μιας και το ΄φερε η κουβέντα, για τους φόρους... Μήπως έχετε κανέναν καλό ορκωτό λογιστή να μου συστήσετε; Κάτι καταλαβαίνω κι εγώ, βέβαια, αλλά δεν έχω τον χρόνο ν΄ ασχοληθώ μ΄ αυτές τις ιστορίες. Με τους φόρους, με τους καταραμένους φόρους. Εγώ μόνος μου θα καλύπτω όλα τα έξοδα του Ράιχ; Σωστά;

»Δεν λέτε τίποτα. Λοιπόν; Σκεφτήκατε την πρότασή μου; Θα δεχθείτε την προσφορά μου; Η γυναίκα σας πάντως κάτι έχει εναντίον μου, δεν μπορεί. Δεν έχει εμφανιστεί καθόλου. Δεν καταλαβαίνω. Μήπως μου κρατάει κακία που τις προάλλες το βράδυ δεν σας χαιρετήσαμε; Μα για όνομα του Θεού, δεν μπορούσαμε! Το κέντρο ήταν γεμάτο ναζί! Η γυναίκα μου μ΄ έφαγε μετά, ότι έπρεπε να σας χαιρετήσουμε. Της είπα, όμως, όχι, ο Ζίλμπερμαν είναι λογικός άνθρωπος. Πολύ λογικός. Καταλαβαίνει πως δεν μπορώ να εκτεθώ για χάρη του. Σωστά;

»Λοιπόν, Ζίλμπερμαν, εμπρός. Πείτε μου ξεκάθαρα: Θέλετε να το πουλήσετε το σπίτι; Ή όχι;»

Με το ύφος ανθρώπου που είπε ό,τι είχε να πει, ο Φίντλερ κάρφωσε το βλέμμα του στον Ζίλμπερμαν περιμένοντας. Κάθισαν στις πολυθρόνες, δίπλα στο χαμηλό τραπέζακι που χρησίμευε για το κάπνισμα, αλλά ο Φίντλερ σω-

ριάστηκε μάλλον απότομα στο κάθισμά του, αφού βάλθηκε να τρίβει τον αριστερό του γοφό με μια έκφραση πόνου και μεγάλης αυτοσυγκέντρωσης.

«Ενενήντα χιλιάδες», είπε ο Ζίλμπερμαν, χωρίς να δώσει προσοχή στις πολλές και διάφορες ερωτήσεις και παρατηρήσεις με τις οποίες ο επισκέπτης του είχε διανθίσει τα λόγια του για να τον μπερδέψει, όπως ήξερε να κάνει. «Τριάντα χιλιάδες μετρητά, τα υπόλοιπα με προσμείωση υποθήκης.»

Ο Φίντλερ πετάχτηκε σαν να τον είχε χτυπήσει ηλεκτρικό ρεύμα.

«Α! Μη μου κάνετε τσιριμόνιες», φώναξε, σχεδόν προσβεβλημένος. «Τέρμα τ' αστεία. Ας μιλήσουμε σοβαρά. Δεκαπέντε χιλιάδες στο χέρι, μ' ακούτε; Αν είναι δυνατόν, τριάντα χιλιάδες! Νομίζετε πως αν είχα τριάντα χιλιάδες στην τσέπη μου αυτή τη στιγμή δεν θα είχα τίποτα καλύτερο να τις κάνω παρά ν' αγοράσω το σπίτι σας; Τριάντα χιλιάδες, λέει!»

«Υπολογίστε, όμως, το έσοδο του ενοικίου. Αφού η τιμή αγοράς είναι ούτως ή άλλως γελοία, θα πρέπει να πάρω τουλάχιστον μια αξιοπρεπή προκαταβολή. Το διαμέρισμα αξίζει διακόσιες χιλιάδες μάρκα, κι εσείς το παίρνετε...»

«Αξίζει, αξίζει, αξίζει», τον έκοψε ο Φίντλερ. «Κι εγώ τι αξίζω, μου λέτε; Αλλά κανένας δεν μ' αγοράζει. Κανένας δεν μπορεί να με πληρώσει. Κανένας δεν διανοείται καν να ακουμπήσει στο τραπέζι έστω ένα χιλιάριο για μένα. Δεν πουλιέμαι. Το ίδιο και το σπίτι σας. Δεν πουλιέται. Χα χα χα, Ζίλμπερμαν, σας μιλώ σαν φίλος! Σας παίρνω το σπίτι, για να μη σας το πάρει το κράτος. Που δεν θα σας δώσει δεκάρα.»

Από τη διπλανή κάμαρα ακούστηκε δυνατό το κουδούνισμα του τηλεφώνου. Ο Ζίλμπερμαν αναρωτήθηκε για μια στιγμή αν έπρεπε ν' απαντήσει ο ίδιος. Ύστερα σηκώθηκε απότομα, ζήτησε συγγνώμη από τον Φίντλερ και βγήκε από το δωμάτιο.

Θα δεχτώ, σκεφτόταν καθώς σήκωνε το ακουστικό. Σε τελευταία ανάλυση, ο Φίντλερ είναι σχετικά εντάξει τύπος.

«Εμπρός! Ποιος τηλεφωνεί;»

Του απάντησε το κέντρο. «Μείνετε στο τηλέφωνο, παρακαλώ. Σας ζητούν από το Παρίσι», είπε η ψυχρή φωνή της τηλεφωνήτριας.

Ο Ζίλμπερμαν άναψε αναστατωμένος ένα τσιγάρο. «Ελφρίντε», είπε χαμηλόφωνα.

Η γυναίκα του, που, όπως είχε μαντέψει ο Ζίλμπερμαν, βρισκόταν στο σαλόνι, άνοιξε αθόρυβα την πόρτα, μπήκε και την ξανάκλεισε πίσω της.

«Καλημέρα, Ελφρίντε», την χαιρέτησε σκεπάζοντας το ακουστικό με το χέρι του. «Ήρθα πριν από πέντε λεπτά, είναι εδώ ο κύριος Φίντλερ. Δεν πας να του μιλήσεις;»

Η γυναίκα του τον πλησίασε, φιλήθηκαν βιαστικά.

«Ο Έντουαρντ είναι», της είπε ψιθυριστά. «Το τηλεφώνημα ήρθε σ' εντελώς ακατάλληλη στιγμή. Μίλα, σε παρακαλώ, με τον Φίντλερ, αλλιώς θα στήσει αυτί. Κι είναι πια σχεδόν έγκλημα ένα τηλεφώνημα με Παρίσι.»

«Δώσε στον Έντουαρντ χαιρετίσματα», τον παρακάλεσε. «Θα ήθελα πολύ να του πω κι εγώ δυο λόγια.»

«Αποκλείεται», αρνήθηκε ο άντρας της. «Οι γραμμές παρακολουθούνται, ακούν όλες τις συνδιαλέξεις. Κι εσύ είσαι απρόσεκτη, θα σου ξεφύγουν λόγια.»

«Μπορώ, μου φαίνεται, να πω μια καλημέρα στον γιο μου.»

«Όχι, δεν μπορείς. Κατάλαβέ το, σε παρακαλώ.»

Τον κοίταξε ικετευτικά. «Δυο λόγια μόνο», είπε. «Θα προσέχω.»

«Δεν γίνεται», της απάντησε κατηγορηματικά. «Εμπρός; Εμπρός... Έντουαρντ; Καλημέρα, Έντουαρντ...» Με το χέρι του έδειξε επιτακτικά προς την πόρτα του γραφείου.

Η Ελφρίντε κατευθύνθηκε προς τα εκεί.

«Άκουσέ με», συνέχισε ο Ζίλμπερμαν την κουβέντα. «Έκανες τα απαραίτητα για την άδειά μας;» Μιλούσε πολύ αργά, σκεφτόταν κάθε λέξη πριν την ξεστομίσει.

«Όχι», απάντησε ο Έντουαρντ από την άλλη άκρη του σύρματος. «Είναι εξαιρετικά δύσκολο. Δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι θα πάρετε έγκριση. Έκανα τα πάντα, αλλά...»

Ο Ζίλμπερμαν ξερόβηξε. Έπρεπε να μιλήσει πιο αποφασιστικά.

«Δεν γίνεται τίποτα έτσι», είπε. «Η βάζεις τα δυνατά σου ή όχι! Το θέμα είναι σοβαρό, όπως ξέρεις. Οι χλιαρές διαβεβαιώσεις μου είναι άχρηστες.»

«Υπερτιμάς τις δυνατότητές μου, πατέρα», απάντησε ο Έντουαρντ πειραγμένος. «Πριν από έξι μήνες θα ήταν πιο εύκολο, αλλά τότε δεν ήθελες. Δεν φταίω εγώ τώρα.»

«Αυτό είναι το ζήτημα; Ποιος φταίει;» ξέσπασε θυμωμένος ο Ζίλμπερμαν. «Πρέπει να βγάλεις αυτές τις άδειες. Δεν ζήτησα τη συμβουλή σου.»

«Άκου να σου πω, πατέρα», αγανάκτησε ο Έντουαρντ. «Μου ζητάς τον ουρανό με τ' άστρα και με κατσαδιάζεις επειδή αργώ να σου τα στείλω!... Τι κάνετε; Τι κάνει η μητέρα; Να της δώσεις, σε παρακαλώ, τα χαιρετίσματά μου. Θα ήθελα πολύ να της μιλήσω.»

«Κοίτα να βγάλεις το γρηγορότερο τις άδειες», ξανάπε μ' επιμονή ο Ζίλμπερμαν. «Η μητέρα σου σου στέλνει τα χαιρετίσματά της. Αυτή τη στιγμή δεν μπορεί, δυστυχώς, να σου μιλήσει.»

«Καλά, εντάξει», απάντησε ο Έντουαρντ. «Θα κάνω ό,τι περνάει από το χέρι μου.»

Ο Ζίλμπερμαν έκλεισε το τηλέφωνο.

Είναι η πρώτη φορά στη ζωή μου που θέλω κάτι από τον γιο μου, σκέφτηκε δυσαρεστημένος κι απογοητευμένος. Και δεν θα τα καταφέρει! Αν είχα κάποιον συνεργάτη στο Παρίσι, θα μου είχε βγάλει τις άδειες εισόδου για τη Γαλλία μέσα σε λίγες μέρες. Ο Έντουαρντ, όμως... Δεν μπορώ να απαιτήσω τέτοιο πράγμα απ' αυτόν. Δεν είναι μαθημένος να κάνει πράγματα για μας. Όταν κάποιος έχει συνηθίσει να στηρίζεται πάνω σου, δύσκολα μπορεί ν' αλλάξει θέση. Ο Έντουαρντ έχει μάθει στη βοήθειά μου. Και τώρα ζητώ εγώ τη δική του. Αυτή η αντιστροφή των ρόλων δεν του 'ρχεται εύκολη!

Ντροπιασμένος με τις ίδιες του τις σκέψεις, ο Ζίλμπερμαν κούνησε το κεφάλι του να τις διώξει. Είμαι άδικος, σκέφτηκε. Ακόμα χειρότερα: συναισθηματικός.

Γύρισε στο γραφείο.

«Εξηγούσα στην κυρία σας», τον υποδέχτηκε ο Φίντλερ, «ότι είναι πολύ απρόσεκτο από μέρους σας που πηγαίνετε ακόμα στα παλιά σας στέκια. Αν τύχει και πέσετε πάνω σε κάποιον γνωστό σας απ' αυτούς που τώρα σας αντιμετωπίζουν εχθρικά, θα έχετε μεγάλους μεπελάδες. Η γυναίκα σας, εντάξει, είναι άρια. Μπορεί να μπαίνει όπου θέλει. Εσείς, όμως... Μάρτυράς μου ο Θεός, για το καλό σας το λέω. Δεν επιδοκιμάζω τις περιστάσεις που

καθιστούν αναγκαίες τέτοιου είδους συμβουλές. Αλλά θα ήταν προτιμότερο να μένετε σπίτι ή να επισκέπτεστε φίλους μόνο. Δεν δείχνετε, φυσικά, καθόλου Εβραίους, αλλά αν σπάσει ο διάβολος το ποδάρι του... Τι κάνει, αλήθεια, ο γιος σας; Πρόλαβε και το έσκασε, σωστά; Τι καιροί κι αυτοί που ζούμε... Τι καιροί!»

«Ακούστε, Φίντλερ», άρχισε ο Ζίλμπερμαν. «Θα σας αφήσω το σπίτι με είκοσι χιλιάδες προκαταβολή, για να κλείσουμε επιτέλους τη συμφωνία.»

«Μη λέτε κουταμάρες. Γιατί με κοροϊδεύετε; Στα σύνορα θα σας τα πάρουν τα λεφτά, έτσι κι αλλιώς. Για χάρη σας και μόνο θα δεχόμουν να πληρώσω κάτι παραπάνω απ' όσα πραγματικά αξίζει αυτή τη στιγμή το σπίτι σας για μένα. Αλλά δεν είμαι διατεθειμένος να χαρίσω ούτε δεκάρα στο πρωσικό κράτος.»

«Δεν έχω προς το παρόν καμία πρόθεση να φύγω από τη Γερμανία.»

«Αχ, όπως θέλετε. Εγώ, ειλικρινά, θα ήθελα να είναι καλύτερα τα πράγματα για σας, κι όχι όπως είναι τώρα. Το γερμανικό έθνος χτίζεται τώρα με το αίμα των Εβραίων. Αλλά γιατί να πάρει η μπάλα και τον φίλο μου τον Ζίλμπερμαν; Είναι ανάγκη να χυθεί το δικό του αίμα; Αυτό όχι, δεν το θέλω. Όποιος μπορεί να σωθεί, ας σωθεί. Αυτό λέω εγώ.»

«Δεν είναι τρομερό έγκλημα αυτό που γίνεται εις βάρος των Εβραίων;» ρώτησε η κυρία Ζίλμπερμαν. Η φράση για το «γερμανικό έθνος, που χτίζεται με το αίμα των Εβραίων» της προκάλεσε φρίκη. Κι ακόμα δεν είχε κόψει τη συνήθεια ν' αναζητεί ηθικά διδάγματα στα γεγονότα.

«Ασφαλώς», απάντησε στεγνά ο Φίντλερ. «Συμβαίνουν πολλά κακά στον κόσμο. Και μερικά καλά. Πότε στον ένα και πότε στον άλλο. Ένας είναι φυματικός, άλλος Εβραίος, και οι γκαντέμηδες είναι και τα δύο. Έτσι είναι η ζωή. Ξέρετε πόσες ατυχίες είχα εγώ; Άμα σου τύχει, σου 'τυχε. Δεν γίνεται τίποτα.»

«Ότι δεν είστε και τόσο διακριτικός, κύριε Φίντλερ, το ήξερα», είπε αγανακτισμένη η κυρία Ζίλμπερμαν. «Αλλά ότι κατά βάθος είστε τόσο ψυχρός και τόσο...» κατάπιε τη λέξη βάνουσος «...αδιάφορος, αυτό τώρα το συνειδητοποιώ.»

Ο Φίντλερ χαμογέλασε απτόητος. «Αγαπώ τη γυναίκα μου. Και την κορούλα μου. Με την υπόλοιπη ανθρωπότητα έχω εμπορικά πάρε δώσε. Αυτή είναι η σχέση μου με τον κόσμο. Τους Εβραίους δεν τους αγαπώ. Ούτε τους μισώ. Μου είναι αδιάφοροι. Είναι ικανοί έμποροι και τους θαυμάζω γι' αυτό. Αν τώρα αδικούνται, λυπάμαι, μα δεν απορώ. Έτσι είναι η ζωή. Όσοι έχουν σειρά χρεοκοπούν. Οι άλλοι βγαίνουν κερδισμένοι.»

«Κι αν ήσασταν εσείς Εβραίος;»

«Δεν είμαι, όμως! Και έχω μάθει να μη σπαζοκεφαλιάζω για προβλήματα που δεν έχω. Μου αρκούν αυτά που έχω.»

«Σκέφτεστε πάντα μόνο τον εαυτό σας; Δεν συμπάσχετε με την τραγωδία των άλλων;»

«Ποιος θα ενδιαφερθεί για μένα αν σταθώ άτυχος; Κανένας! Ο Τέο Φίντλερ έχει μόνο τον Τέο Φίντλερ. Οι δυο τους πάνε χέρι χέρι σ' αυτή τη ζωή. Χα χα χα.»

«Και ισχυρίζεστε ότι αγαπάτε τη γυναίκα και την κόρη σας.» Η κυρία Ζίλμπερμαν είχε πάρει φωτιά. «Ο-

ποιος, όμως, είναι τόσο... τρομερά αδιάφορος δεν μπορεί ούτε...»

«Για ακούστε, αγαπητή κυρία! Το παρατραβάτε. Είμαι χοντρόπετσος, εντάξει, και σηκώνω αστεία. Αλλά δεν μ' αρέσει να με προσβάλλουν!»

Η κυρία Ζίλμπερμαν σηκώθηκε. «Με συγχωρείτε», αποχαιρέτησε ψυχρά τον Φίντλερ και βγήκε από το γραφείο.

«Θεέ μου, πολύ μυγιάγγιχτοι είσαστε», γέλασε ο Φίντλερ. «Πολύ μυγιάγγιχτοι. Αλλά τι να κάνουμε; Όσοι είναι ειλικρινείς, σαν εμένα, ακούν και ανέχονται πολλά. Πίσω στη δουλειά μας, όμως! Τι λέτε; Για πέστε μου!»

Το τηλέφωνο χτύπησε και πάλι.

«Είκοσι χιλιάδες», είπε ο Ζίλμπερμαν. «Και τα υπόλοιπα πληρωτέα με εγγύηση το ακίνητο.»

Εκείνη τη στιγμή άνοιξε η πόρτα και η κυρία Ζίλμπερμαν, φανερά ταραγμένη, ζήτησε από τον άντρα της να έρθει στο διπλανό δωμάτιο. Ο Ζίλμπερμαν καθόλου δεν χάρηκε με αυτή τη νέα διακοπή. «Σκεφτείτε το», είπε στον Φίντλερ βγαίνοντας από το γραφείο.

«Τι συμβαίνει, Ελφρίντε;» ρώτησε τη γυναίκα του.

Του έδειξε το τηλέφωνο. «Είναι η αδελφή σου. Μίλα της. Θα σου πει...»

Πήρε το ακουστικό.

«Χίλντε;»

«Ναι, ναι;» ψέλλισε η αδελφή του ανάστατη. «Πιάσαμε τον Γκίντερ!»

Ο Ζίλμπερμαν τα έχασε και για μια στιγμή δεν βρήκε τίποτα να πει. «Γιατί;» ρώτησε τελικά. «Τι έγινε;»

«Όλους τους Εβραίους τους πιάνουν.»

Ο Ζίλμπερμαν τράβηξε μια καρέκλα και κάθισε.

«Ηρέμησε, Χίλντε, σε παρακαλώ», είπε. «Κάποιο λάθος θα 'χει γίνει. Πες μου τα όλα με τη σειρά, ήρεμα...»

«Δεν προλαβαίνουμε. Σου τηλεφώνησα για να σε προειδοποιήσω. Στην πολυκατοικία μας πιάσανε τέσσερις άντρες. Αχ, αν ήξερα τουλάχιστον τι θα γίνει με τον Γκίντερ.»

«Μα δεν είναι δυνατόν! Δεν είναι δυνατόν να συλλαμβάνουν αθώους κι έντιμους πολίτες μέσα στα ίδια τους τα σπίτια! Δεν μπορούν να κάνουν τέτοιο πράγμα!»

Σώπασε. Και όμως, είπε μέσα του. Και όμως, μπορούν.

«Να έρθω από κει;» τη ρώτησε μετά. «Η προτιμάς να έρθεις εσύ σε μας;»

«Όχι, δεν θ' αφήσω το σπίτι. Θα μείνω εδώ. Και μην έρθεις, δεν ωφελεί. Καλή αντάμωση, Ότο.» Και έκλεισε.

Ταραγμένος, ο Ζίλμπερμαν στράφηκε στη γυναίκα του.

«Άκου», ψιθύρισε. «Πιάνουν όλους τους Εβραίους! Ίσως είναι κάποιο προσωρινό μέτρο τρομοκρατίας του κόσμου. Τον Γκίντερ πάντως τον πιάσανε, αλλά αυτό το ξέρεις.»

Ο Ζίλμπερμαν κόμπιασε για μια στιγμή.

«Τι θα κάνουμε; Τι λες εσύ, Ελφρίντε; Να μείνω εδώ; Μπορεί να με ξεχάσουν. Δεν μ' ενόχλησαν ποτέ σοβαρά. Μακάρι να ήταν εδώ ο Μπέκερ. Αυτός έχει διασυνδέσεις στο κόμμα, γνωστούς και φίλους. Εν ανάγκη θα μπορούσε να μεσολαβήσει. Βέβαια, αν οι συλλήψεις έχουν αποφασιστεί από ψηλά, τότε ούτε αυτός μπορεί να κάνει τίποτα. Άσε που, μέχρι να γυρίσει από το Αμβούργο, ίσως και να μ' έχουν σκοτώσει κατά λάθος. Α, όχι, ανοησίες λέω!

Τίποτα δεν πρόκειται να πάθω. Στη χειρότερη περίπτωση θα τηλεφωνήσεις στον Μπέκερ και θα τον παρακαλέσεις να επιστρέψει αμέσως.»

«Έξι μήνες νωρίτερα μπορούσαμε ακόμα να φύγουμε από τη Γερμανία», είπε αργά η γυναίκα του. «Μείναμε εξαιτίας μου, επειδή δεν άντεχα να φύγω. Αν σου συμβεί κάτι κακό τώρα, το φταίξιμο θα είναι δικό μου. Εσύ ήθελες να φύγουμε, αλλά εγώ...»

«Μη λες κουταμάρες», σταμάτησε ο Ζίλμπερμαν τις αυτοκατηγορίες της. «Κανείς μας δεν έφταιξε. Φταίει ο άνθρωπος που ξέχασε να βάλει έγκαιρα αλεξίσφαιρο γιλέκο, αν τον πυροβολήσουν και τον σκοτώσουν; Αυτά είναι όλα ανοησίες. Άλλωστε ήθελες να φύγουμε. Το ήθελες περισσότερο από μένα. Αν ήταν στο χέρι σου, θα είχαμε ήδη φύγει. Ήσουν πιο πρόθυμη ν' αποχωριστείς την οικογένειά σου απ' ό,τι εγώ να εγκαταλείψω τις δουλειές μου. Δεν έγινε, όμως. Τα πώς και τα γιατί δεν έχουν πια καμιά σημασία.»

Της έδωσε ένα φιλί και γύρισε στο γραφείο, στον κύριο Φίντλερ. Προσπάθησε να δείχνει το ίδιο ήρεμος και συγκρατημένος όπως και πριν. Αλλά κάτι στην έκφραση του προσώπου του, η υπερβολική ένταση, ένα χαμόγελο πιο σφιγμένο απ' όσο έπρεπε, τον πρόδωσαν.

«Λοιπόν; Τι συνέβη;» ρώτησε ο Φίντλερ. «Κακά μαντάτα;»

«Οικογενειακές υποθέσεις», απάντησε ο Ζίλμπερμαν και κάθισε ξανά στην πολυθρόνα του.

«Μάλιστα», είπε ο Φίντλερ αργά και ζάρωσε το μέτωπό του περισσότερο απ' ό,τι συνήθως. «Κακά μαντάτα, σίγουρα τότε. Σωστά; Οι οικογενειακές υποθέσεις είναι πάντα κακά μαντάτα. Το ξέρω αυτό.»

Ο Ζίλμπερμαν πήρε από το τραπεζάκι το κουτί με τα τσιγάρα και το άνοιξε. «Να επιστρέψουμε στη συζήτησή μας;» ρώτησε όσο πιο ήσυχχα μπορούσε.

«Σωστά; Ναι», απάντησε ο Φίντλερ. «Για να είμαι ειλικρινής, δεν με ενδιαφέρει και πολύ. Δεν ξέρω καν αν επιτρέπεται ακόμα ν' αγοράζει κανείς ακίνητα από Εβραίους. Ιδέα δεν έχω. Αν ήταν στο χέρι σας, θα με πιάνετε κοροίδαο στο άψε σβήσε. Σωστά;»

Αυτό το συνεχές «σωστά;» που ξεχειλίλιζε ικανοποίηση και σιγουριά είχε αρχίσει να σπρώχνει τον Ζίλμπερμαν στην απόγνωση.

«Θέλετε ν' αγοράσετε το διαμέρισμα ή να συζητήσουμε για την αγορά ακινήτων, γενικά; Τι θέλετε;»

«Ωχ», βόγκηξε ο Φίντλερ και τεντώθηκε στην πολυθρόνα του. «Νομίζω ότι στραμπούληξα το ισχίο μου όταν κάθισα. Τι είπατε; Α, ναι... Μήπως είναι καλύτερα να περιμένουμε, να δούμε τις καινούριες διατάξεις; Μου φαίνεται κάπως μεγάλο το ρίσκο. Αγοράζω ένα σπίτι. Κι αν μετά δεν μπορώ να το περάσω στο όνομά μου; Το κράτος έχει ακόμα σχέδια για σας τους Εβραίους.»

«Εντάξει, λοιπόν! Δεκαπέντε χιλιάδες!»

«Δεν ξέρω, Ζίλμπερμαν. Στ' αλήθεια δεν ξέρω αν πρέπει να το κάνω ή όχι. Αν συμφωνείτε κι εσείς, ας περιμένουμε κάνα δυο βδομάδες. Κι αν δεν προκύψει τίποτα, το αγοράζω το σπίτι σας. Θέλω οπωσδήποτε, όμως, να μιλήσω προηγουμένως με τον δικηγόρο μου.»

«Μα πριν από δέκα λεπτά...»

«Ε, στο μεταξύ άρχισα να 'χω ενδοιασμούς. Ούτε θέλω να έχετε κι εσείς μπλεξίματα, επειδή πουλήσατε το σπίτι σας. Κυρίως, όμως, δεν θέλω να έχω μπλεξίματα εγώ.»

«Για να τελειώνουμε, θα σας αφήσω το σπίτι για δεκατέσσερις χιλιάδες μάρκα προκαταβολή. Αλλά θα πρέπει να συμφωνήσουμε τώρα.»

«Μπα; Μάλιστα... Λοιπόν, αφήστε να το κουβεντιάσουμε ξανά αύριο. Δεκατέσσερις χιλιάδες μάρκα είναι πολλά λεφτά, αυτό είναι σίγουρο! Δεν είμαι κανένα αναίσθητο κτήνος και ούτε θέλω τίποτα χάρισμα. Αλλά το θέμα είναι: Αξίζει για μένα το διαμέρισμα δεκατέσσερις χιλιάδες μάρκα προκαταβολή; Χώρια που η πληρωμή δεν θα γίνει προτού υπογράψουμε στον συμβολαιογράφο και προτού γίνει η μεταγραφή στο κτηματολόγιο. Και σε περίπτωση ανωτέρας βίας η συμφωνία μας εννοείται πως ακυρώνεται. Δεκατέσσερις χιλιάδες μάρκα... Κατά τη γνώμη σας με συμφέρει να δώσουμε απόψε τα χέρια και να κλείσουμε τη συμφωνία;»

«Όταν ήρθατε, ήσασταν έτοιμος να πληρώσετε δεκαπέντε χιλιάδες και τώρα το σκέφτεστε για τις δεκατέσσερις;»

«Σκέφτομαι ότι μπορώ να κάνω κι άλλες δουλειές μ' αυτά τα λεφτά, ίσως και καλύτερες. Πρέπει κανείς να 'χει συνεχώς τον νου του στη ζωή. Σωστά;» Αναστέναξε, ευχαριστημένος με τον εαυτό του.

Ο Ζίλμπερμαν σηκώθηκε όρθιος.

«Δεν μπορώ, φυσικά, να επηρεάσω την απόφασή σας», είπε εκνευρισμένος. «Αλλά θα σας ήμουν ευγνώμων αν την παίρνατε τώρα αμέσως –διότι δεν έχω άλλον χρόνο τώρα. Στην αντίθετη περίπτωση, αγνοήστε παρακαλώ την πρότασή μου. Δεν ξέρω καν αν ενδιαφέρεστε σοβαρά για την αγορά του διαμερίσματος.»

«Ω, μην είστε τόσο απότομος», του απάντησε ο Φίντλερ κατσουφιασμένος. «Το ήξερα εγώ: Εσείς οι Εβραίοι

ούτε στο εμπόριο τα καταφέρνετε αν τύχει και πέσετε στους κατάλληλους ανθρώπους, δηλαδή...»

Ο Ζίλμπερμαν είδε τη χαιρέκακη ικανοποίηση στο πρόσωπο του Φίντλερ. Και ένωσε την τσουχερή απάντηση στα χείλη του. Έτοιμος ήταν να πει ότι ο ίδιος, ο Ζίλμπερμαν, πράγματι, δεν μπορούσε να συναγωνιστεί εκβιαστές, ούτε το ήθελε άλλωστε, κι ότι ήταν συνηθισμένος να κάνει τις δουλειές του με εντιμότητα. Υπάρχουν, όμως, περιστάσεις όπου και ο πιο χοντροκέφαλος απατεώνας είναι ανώτερος από τον πιο έξυπνο και έντιμο άνθρωπο.

Αλλά δεν πρόλαβε να πετάξει κατάμουτρα στον Φίντλερ τις χοντράδες που στριμώχονταν να βγουν από μέσα του, ούτε να του απαντήσει με πιο ήπιο τρόπο, πράγμα που θα ήταν πολύ πιο συνετό. Διότι ξαφνικά χτύπησε δυνατά κι επίμονα το κουδούνι της πόρτας. Χωρίς να δώσει σημασία στο απορημένο πρόσωπο του επισκέπτη του, χωρίς να του ζητήσει καν συγγνώμη, ο Ζίλμπερμαν βγήκε από το δωμάτιο. Στον διάδρομο έπεσε πάνω στη γυναίκα του.

«Πρέπει να φύγεις», του ψιθύρισε ανάστατη.

«Όχι, όχι, δεν μπορώ να σ' αφήσω μόνη σου!»

Μην ξέροντας τι να κάνει, κατευθύνθηκε προς την πόρτα του διαμερίσματος. Εκείνη τον κράτησε.

«Εμένα δεν θα μου συμβεί τίποτα αν φύγεις», τον διαβεβαίωσε κόβοντάς του τον δρόμο. «Κοιμήσου απόψε στο ξενοδοχείο. Αλλά κάνε γρήγορα... Φύγε...»

Εκείνος το σκέφτηκε. Το κουδούνι χτύπησε ξανά, γροθιές σφυροκοπούσαν την πόρτα.

«Άνοιξε, Εβραίε, άνοιξε...» ακούστηκαν φωνές απέξω. Πολλές φωνές. Ο Ζίλμπερμαν έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Κάρφωσε το βλέμμα του στην πόρτα.

Ένα λογοτεχνικό ντοκουμέντο που εκδόθηκε πρώτη φορά το 1939 και αποτελεί την πρώτη καταγεγραμμένη σε μυθιστόρημα μαρτυρία για τη Νύχτα των Κρυστάλλων. Θεωρούνταν χαμένο, μέχρι που το χειρόγραφο-θησαυρός βρέθηκε πρόσφατα στη Γερμανική Εθνική Βιβλιοθήκη και ανασύρθηκε στο φως της δημοσιότητας.

*«Για εμάς τους Εβραίους η ζωή απαγορεύεται», είπε ο Ζίλμπερμαν.
«Τι θα κάνετε; Θα υπακούσετε στην απαγόρευση;»*

Ο Ότο Ζίλμπερμαν, Εβραίος επιχειρηματίας και διακεκριμένο μέλος της κοινωνίας, χάνει το σπίτι και την επιχείρησή του εξαιτίας των πογκρόμ του Νοεμβρίου του 1938.

Μ' έναν χαρτοφύλακα γεμάτο χρήματα, που κατόφερε τελευταία στιγμή να διασώσει, προσπαθεί να περάσει παράνομα τα σύνορα, αλλά αποτυγχάνει και αναζητά καταφύγιο στα τρένα.

Αρχίζει να ταξιδεύει ασταμάτητα, χωρίς προορισμό, περνώντας τις μέρες του σε βαγόνια, αποβάθρες, σταθμούς, εστιατόρια και αίθουσες αναμονής...

Οι συναντήσεις και οι γνωριμίες που κάνει στα κουπέ των τρένων είναι οι συγκλονιστικές στιγμές αυτής της ατέρμονης φυγής που, κάποια στιγμή, τερματίζεται απότομα.